

Uchkaldunak bazter orotan*

(Basques throughout the world)

Oxibar, Jean (Kaiet)

[BIBLID \[1136-6834 \(1998\) 11:7-24\]](#)

Mundu guztian euskaldunek bizi izaniko pasadizoak. Ahozko zubereraz egina. Hizkuntza mailako bitxikeria.

Anécdotas vividas por vascos en todo el mundo. En suletino hablado. Curiosidad lingüística.

Episodes anecdotiques vécus par des Basques aux quatre coins du monde. En souletin parlé. Curiosité linguistique.

* En souletin parlé. Archives Manuel de Ynchausti. Ustaritz.

Uchkal Herria, oroen buian, tehipi beita heben sorthien oroen biziazteko, uchkaldun haniteh badouatza haat hounat bizi bide teherkha, eta erraiten ahal da, bazter orotaat jouaiten diela, noun nahi eta zounbait aldiz, gutienik ouste delaik, agitzen ahal dela uchkaldun bateki. Zounbait lekhutan hatik bes-tetan beno haboa, Kalifornian, Montebideon, Argentinan eta Chilen. Han e bada zer nahi uchkaldun izen, hebegainti kourridienak, eta uchkaldun edo uchkaldun seme izigarri abea-tsak e bai, uchkalduna bethi ountsa errezibituik beita, noun nahi, bihotz houneko, langile eta pheedu delakoz.

Khoutatzen die, gerla denboan, bizpahiou soldado uchkaldun agitu ziela ameikein soldado elibateki eta hek erran baziela lagun bat eta etzeiela deuse erraneazten ahal, etzakiela zer lengouaje emaiten zin; elhesteazten bazien, chappagna boutilla bat phakatuko ziela. Goue gizonak hasi zien frantsesez galthoz eta galthoz eta arropostuik ez. Azkenian, batek erraiten deo, khechian bezala: asto ziia, noun duk bai mihia? To, ziek uchkaldunak? – Bai; eta ameikegnak beha, estonatuik, eaountsi zien elhestan. Gizon houa Donachtin sorthuik zen, eta oano haour joun Kaliforniat, frantsesa ikhasi gabe, eta, han e, ez ikasi anglesa, uchkaldun artzagnen artian egon beitzen bethi. Geo ameikegnek soldado hartu – Erran gabe da, ameikein soldadouek, gogo hounez phakatu ziela chappagna boutilla ardoua.

Beste behin, bi uchkaldun soldado, Nice-n, Italiako hegian den herrian, ostatu batetan edatea galhatu zien, eta been artian, aaouz, uchkaaz mintzo beitzien, geo boutilla bat habo galhatu beitzien, ostalersak, uchkaaz erra: beretik? Goue gizonak estonatuik, phentsa!

Changai deitzen den Chinako portu handian, frantses itsas ountzi handi bat, lur bazterrian ekhualtuik zelaik, haen aitzinian, haat hounat ebiltiaeki, aphez bat ai zen uchkaa khandoe baten ezti ezti emaiten. Tanpez arropostia fin zeon ountzitik. Haat unguatzia, haa jouaitia eta arropostu emailien teherkhatzia fite egin zin misionistak. Nour zen? Dona Jouane Zubuuko uchkaldun bat, ountzi hartan maiastrugouan ai zena, eta hola Chinan, Japonian eta Judietan ebilten. – Ignaze Omize gagnekoua, bee denboako khontazole handienetaik zen, Khontatzen zin agitu zeola soldado izatia, Ozaztar bateki, Toulonen, gerlako ountzietan. Egun batez, gehien handi batek behar zin jin, ikhoustea eia han oro ountsa zienez, eta hortako maignelak, goizik bilduik, herrokatuik eta armak eskietan, einheik zien, beha egoitez, eia nouiz heltuko zen jaoun handi houa. Azkenian, agertu zen, bazterrak ikhousi eta maignelen

aitzinian igoan, phartitzeko phuntian. Aitzinian igaaitian, Ignazek erran zin uchkaaz, aaouz askigoa: zouazte hortik, asto handiak! – Braou! Gehein handia utzuli zen eta arropostu eman frantsesez: ene gizona, geoko aldian, hie mihia hobeki begiatuko duk, eta frantseez phu eztezala erran holakoik. – Ignazen beo aldia! Gehien houa, Amiral Jaureguiberry zen, uchkalduna. – Kanpoat joun, eta, uchkaldunak ahal bezala ai dia; zounbaitek bes-tetako lengouajia ikhasten die, bena habo-ochiek bilhachkatzen baizik ez. Behin, misioniste bat, nounbait uchkal herriko ostatu batetan, ai zen bazkaitan. Andee gazte zerbutchaia, frantseses mintzo zen, alegia, frantzinant handi. Bazkai urhentzian erraiten deo: Mon père, un café nature.- Mademoiselle, qu’estec que vous entendez par café nature? – Ene fedia, eztakit deuse.

Ignaze omiztarrak khoutatzen zin, Toulonen zelaik Ozaztar haeki, ezpeitzakien frantsesa hatsarran, ofizieak manhatzian gaizki konprenitzen ziela. Erran zielaik: à droite alignement, bi uchkaldunak joun ziela galopaz, eskuin, herrokaen phuntala eta biharmanian ver gaiza. Harrituik, ofizieak teherkhazi zila eta ekhareazi beste uchkaldun bat, haek elhestatu goue bi gizonak, eta erriz lehertuik erran: ene komandanta, zuk erran duzunian: à droite alignement, hoik bestiak oro beno khorpitzez handiago beitia, enthelegatu dizie: eskuin animaliak. – Ze erriak!

Bena zer nahi izanik eta noun nahi izanik e, uchkalduna bee sorlekhiuz belhi ohit da, eta laket uchkaaz mintzatzen. Bordelen, Paisen, Kalifornian, Montebidean, Buenos Airesen, Chilen, algar ganat biltzen dia, meza baten edo pheediku baten uchkaaz entzuteko, edo algarreki besta egiteko. Kalifornian, badie eginik, been khostuz Lourdako Ama Birjinaen eliza eder bat, Buenos Airesen, denboa luzaz, igante oroz, biltzen zien Joundane Jouhaneko elizala, berrogei bat edo haboo uchkaldun, niezpeen khantatzea heben bezala eta uchka pheediku baten entzutea. Ourthe oroz e bazen, eta oai arra hasi die, misione pheedikiak, aste batez, eta etzienez laket uchkaa kantiken khantatzen! Ourthian behin egiten zien peleinaje, edo beilla bat, Lujan-eko Ama Birjinai, houa beita han, heben Lourda bezala.

Bena hebentik hurrun, ohitzapen houna begiatzen badie bethi, guk, heben, ezteztagun galtzea utz goue fedia eta ohi-dura edo kostuma hounak, bena bai etcheki, azkarki, ikhasi dutugun bezala. Hoiek bes-tetan boztaio emaiten badie, aisa-go eta segurago goui e emanen deikie, heben, bizaen bakian eta alageaki emaiteko.